

Sygn. akt I ACa 734/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 sierpnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Lamparska
Sędziowie:	SSA Elżbieta Lipińska (spr.) SSA Iwona Biedroń
Protokolant:	Marta Perucka

po rozpoznaniu w dniu 30 lipca 2013 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **B. W.**

przeciwko **J. S.**

zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 28 lutego 2013 r. sygn. akt I C 767/12

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powódki 21.002,40 zł (dwadzieścia jeden tysięcy dwa złote 40/100) z ustawowymi odsetkami od dnia 7 kwietnia 2011 roku do dnia zapłaty, a dalej idące powództwo oddala;**
- 2. oddala apelację powódki w pozostałej części oraz apelację pozwanej w całości;**
- 3. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego we W. rzecz adwokata P. H. 2.700 zł wraz z należnym podatkiem od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce w postępowaniu apelacyjnym;**
- 4. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego we Wrocławiu na rzecz adwokata A. G. 2.700 zł wraz z należnym podatkiem od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej w postępowaniu apelacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu zasądził od pozwanej na rzecz powódki 33.300,56 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 14.997,60 zł. od dnia 7 kwietnia 2011 r. i od kwoty 18.302,96 zł. od dnia 30 listopada 2011 r. do dnia zapłaty, a w pozostałej części powództwo oddalił.

Sąd ten ustalił następujący stan faktyczny:

Z. Z. (1) z nieformalnego związku z M. Ś. miał córkę – powódkę B. Ś., urodzoną dnia (...) 14.07.1979 r. zawarła ona związek małżeński z A. W., przyjmując jego nazwisko. Powódka utrzymywała sporadyczne kontakty z ojcem i nie kontaktowała się z członkami jego rodziny. Powódka ostatni raz widziała się z ojcem w 2003 roku.

Z. Z. (1) miał czworo rodzeństwa: A. Z., J. Z. (1), S. Z. oraz pozwaną J. Z. (2) (S.).

Na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w O. z dnia 18.02.1958 r. (sygn. akt: Ns 7/58) odziedziczyli oni po zmarłym w dniu 2.12.1947 r. ojcu K. Z. nieruchomości położoną w Z. w gminie O., oznaczoną jako działka nr (...) o powierzchni 0,20 ha zabudowana budynkami gospodarczymi oraz domem mieszkalnym o powierzchni około 50-70 m². Udziały w nieruchomości każdego z rodzeństwa wynosiły po 1/4.

W dniu 26.09.1969 r. Sąd Powiatowy w O. Cywilny uzupełnił postanowienie z dnia 18.02.1958 r. stwierdzając, że prawo do udziału wynoszącego 1/2 części w gospodarstwie rolnym położonym w Z. o powierzchni 7,45 ha na mocy ustawy dziedziczy Z. Z. (1). Gospodarstwo rolne w latach siedemdziesiątych przeszło na własność Skarbu Państwa z uwagi na zaległości podatkowe.

Działka nr (...), na której wybudowane były nieruchomości, uległa później podziałowi na działkę nr (...) o powierzchni 807 m⁽²⁾ opisaną w KW nr (...) oraz nr (...) o powierzchni 1193 m⁽²⁾ opisaną w KW nr (...).

Kontakty z Z. Z. (1) utrzymywała tylko pozwana. Udzielała mu ona pomocy materialnej pożyczając pieniądze na opłacenie rachunków oraz na leki i inne wydatki. Z. Z. (1) zmarł dnia 22.01.2005 r. Przed śmiercią nie uregulował nakazu płatniczego dotyczącego podatku od nieruchomości. Pozwana została przez zakład pogrzebowy obciążona fakturą VAT nr (...) na kwotę 922,34 zł, w późniejszym czasie pobrała ona zasilek pogrzebowy w wysokości 4.539,86 zł.

Postanowieniem z dnia 23.06.2005 r. Sąd Rejonowy w O. (sygn. akt I Ns 93/05) stwierdził, że spadek po zmarłym Z. Z. (1) zmarłym w dniu 22.01.2005 r. w Z. gmina O. i tamże ostatnio zamieszkałym, na podstawie ustawy nabyła jego siostra J. S. w całości i wprost. Powódka dowiedziała się o śmierci ojca od znajomych. Na skutek jej wniosku postanowieniem z dnia 24.07.2008 r. zmieniono postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku z dnia 23.06.2005 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 93/05 w ten sposób, że stwierdzono, iż spadek po zmarłym Z. Z. (1) zmarłym w dniu 22.01.2005 r. w Z. w gminie O. i tamże ostatnio stale zamieszkałym, na podstawie ustawy nabyła córka B. W. w całości wprost.

W piśmie z dnia 2.08.2011 r. Bank (...) S.A. poinformował pozwaną, że prowadził na rzecz Z. Z. (1) książeczki oszczędnościowe, które w dniu 5.10.2005 r. zostały zlikwidowane. Ich salda wynosiły łącznie 18.302,96 zł.

W dniu 28.12.2006 r. własność zabudowanej nieruchomości położonej w Z., oznaczonej w ewidencji jako działka nr (...) o powierzchni 0,20 ha, współwłaściciele opisanej nieruchomości Z. Z. (2) (s. J., który miał 1/6 spadku wg zapisu w księdze wieczystej) oraz J. S. przenieśli na A. i D. L., łącznie z częścią, którą A. – 1/6 – darowała pozwanej). Cenę sprzedaży nieruchomości określono na 25.000 zł. Według opinii biegłego wartość rynkowa tej nieruchomości według stanu z dnia otwarcia spadku po zmarłym Z. Z. (1) wynosiła 72.000 zł.

W dniu 13.04.2011 r. pozwana przekazała powódce kwotę 6.250 zł. Powódka zwróciła otrzymaną kwotę.

Przy takich ustaleniach Sąd Okręgowy uznał, że powództwo jest częściowo uzasadnione, nie jest jednak uzasadniona kwota, jakiej zasądzenia powódka się domaga. Wartość nieruchomości położonej w Z., jaką posiadał przed śmiercią Z. Z. (1), Sąd ustalił na podstawie opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości na kwotę 72.000 zł.

Strony nie wnosiły zastrzeżeń do treści tej opinii, podstaw jej sporządzenia ani też wartości nieruchomości wskazanej przez biegłego. Sąd również uznał, że została ona sporządzona w sposób prawidłowy i rzetelny i przyjął wyliczoną przez biegłego wartość za podstawę wyrokowania. W ocenie Sądu dokumenty sprawy dowodziły, wbrew temu, co twierdziła powódka, że udział jej zmarłego ojca w nieruchomości wynosił $\frac{1}{4}$. Świadczyła o tym wg niego przede wszystkim treść postanowienia Sądu Powiatowego w O. z dnia 18.02.1958 r., treść wpisów w księgach wieczystych nieruchomości, zeznania świadków oraz pozwanej, a także i treść postanowienia z dnia 26.09.1969 r. Z jego treści wynika bowiem bezsprzecznie, że Z. Z. (1) dziedziczył po swoim ojcu K. Z. udział w wysokości $\frac{1}{2}$, ale w gospodarstwie rolnym, które to zostało przejęte przez Skarb Państwa w latach siedemdziesiątych. Zatem w momencie jego śmierci nie było ono składnikiem masy spadkowej. W jej zakresie znalazł się jedynie udział $\frac{1}{4}$ nieruchomości – zabudowanej działki położonej w Z. w gminie O. o powierzchni 0,20 ha.

Określając wartość spadku przypadającą powódce jako jedynej spadkobierczyni Sąd uwzględnił wartość nieruchomości oszacowanej przez biegłego na kwotę 72.000 zł, a ponieważ dziedziczyłaby ona $\frac{1}{4}$ część nieruchomości, jej udział miałby wartość 18.000 zł. Z uwagi na to, że podstawą roszczenia powódki był przepis art. 405 k.c., powódce zasądzić należało zdaniem Sądu jedynie tę wartość, o którą pozwana – rzekoma spadkobierczyni – wzbogaciła się jej kosztem. Z uwagi na fakt, że udział pozwanej w nieruchomości wynosił 83,32 % (reszta przypadła na jej bratanek Z. Z. (2)), procentowy udział należy odnieść także do kwoty 18.000 zł. Po przemnożeniu tej kwoty przez procentową wartość jej udziału Sąd I otrzymał wynik 14.997,60 zł i kwotę tę zasądził z odsetkami ustawowymi od dnia 7.04.2011 r. Początkową datę liczenia odsetek Sąd ustalił z uwzględnieniem treści art. 455 k.c. w związku z art. 481 k.c., tj. od pierwszego dnia przypadającego po dacie doręczenia odpisu pozwu. Od tej chwili, zdaniem Sądu, pozwana, wobec braku wcześniejszego wezwania do zapłaty, miała wiedzę o roszczeniu powódki.

Przechodząc do roszczenia o zapłatę 18.302,96 zł z tytułu zwrotu wartości wchodzących w skład spadku zgromadzonych na książeczce oszczędnościowej w banku (...) S.A., Sąd stwierdził, że podstawą żądania były przepisy dotyczące ochrony dziedziczenia, tj. art. 1029 § 1 kc. Postępowanie dowodowe przeprowadzone w tej kwestii wykazało, że kilka miesięcy po uzyskaniu stwierdzenia nabycia spadku, pozwana w dniu 5.10.2005 r. zlikwidowała prowadzone na rzecz Z. Z. (1) rachunki oszczędnościowe w łącznej w kwocie 18.302,96 zł. Nie znalazły zatem potwierdzenia okoliczności powołane przez pozwaną, że jeszcze przed śmiercią Z. Z. (1) podarował jej oszczędności z wdzięczności za udzieloną opiekę. Powódce przysługiwało zatem uzasadnione roszczenie w tym zakresie, co znalazło wyraz w treści pkt I wyroku. Oznaczając datę początkową liczenia odsetek od kwoty 18.302,96 zł Sąd Okręgowy miał na uwadze treść art. 455 kc w związku z art. 481 kc, tj. datę doręczenia pozwanej pozwu, bowiem od tego dnia miała ona wiedzę odnośnie roszczenia powódki w tym zakresie.

Odnosząc się do podniesionego przez pozwaną zarzutu potrącenia, Sąd wskazał, że nie zasługuje ono na uwzględnienie. W przedmiotowej sprawie pozwana poddała pod zarzut potrącenia kwotę, jaką poniosła w związku z uregulowaniem długów zmarłego z tytułu podatku od nieruchomości oraz wydatków, jakie poniosła z tytułu pochówku. Sąd uznał, że z przedłożonych przez nią na tę okoliczność dokumentów wynika, że na podstawie nakazu płatniczego Z. Z. (1) został obciążony podatkiem od nieruchomości w wysokości 561 zł, jednak z żadnego dokumentu nie wynikało, że pozwana uiściła tę kwotę na rzecz Skarbu Państwa. Nawet jednak gdyby uznać, że pozwana w istocie ją uregulowała oraz zapłaciła za fakturę VAT za koszty pogrzebu w wysokości 922 zł, to i tak zostały one zrekompensowane przez kwotę zasiłku pogrzebowego, jaki uzyskała z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w wysokości 4.539,86 zł. Kwota ta, zdaniem Sądu, pokryła nie tylko wskazywane do potrącenia kwoty, ale także opisane przez pozwaną koszty zakupu garnituru dla zmarłego i innych należności. Pozwana zatem nie ma żadnego wymagalnego roszczenia pieniężnego wobec powódki, które nadawałoby się do potrącenia z dochodzonymi przez nią w przedmiotowej sprawie należnościami.

Od wyroku tego apelacje wniosły obie strony.

W apelacji powódki, która dotyczyła części wyroku, tj. ustalenia początkowej daty naliczania odsetek ustawowych od zasądzonej kwoty 14.997,60 zł. od dnia 7 kwietnia 2011 r. do dnia zapłaty i od kwoty 18.302,96 zł. od dnia 30 listopada

2011 r. do dnia zapłaty oraz oddalonego powództwa w dalszej kwocie 21.002,40 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 28.10.2005 r. do dnia zapłaty, powódka zarzuciła:

1. naruszenie przepisów postępowania, których uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy, a to art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego polegającą na niesłusznym uznaniu, iż w skład spadku po zmarłym Z. Z. (1) wchodziła jedynie $\frac{1}{4}$ udziału we współwłasności zabudowanej nieruchomości położonej w (...), podczas gdy udział zmarłego we współwłasności tej nieruchomości wynosił $\frac{1}{2}$;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 1029 § 2 k.c. poprzez niewłaściwe ich zastosowanie i niesłusznie uznanie, że powódce należy się jedynie 83,32% udziału w wartości przysługującego jej roszczenia, a Sąd błędnie odniósł udziały pozwanej do całej nieruchomości, w której udział we współwłasności był przedmiotem spadkobrania po zmarłym Z. Z. (1), podczas gdy powódce winna zostać zasądzona wartość całości udziału, który przypadła na jej zmarłego ojca;

- art. 1029 § 2 k.c. w zw. art. 225 k.c. i 224 § 2 k.c. poprzez ich niezastosowanie i ustalenie daty początkowej naliczania odsetek ustawowych od zasądzonych od pozwanej na rzecz powódki kwot dopiero od chwili doręczenia pozwanej odpisów pozwów, podczas gdy pozwana była w złej wierze, wiedziała bowiem od początku, że nie jest spadkobiercą po zmarłym bracie Z. Z. (1), w związku z czym odsetki winny być ustalone od chwili uprawomocnienia się postanowienia Sądu Rejonowego w O. o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym Z. Z. (1) na rzecz pozwanej J. S..

Wskazując na powyższe zarzuty wniosła o zmianę zaskarżanego wyroku poprzez ustalenie daty początkowej odsetek ustawowych od zasądzonej kwoty 33.300,56 zł od dnia 28.10.2005 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie na rzecz powódki dalszej kwoty 20.002,40 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia od dnia 28.10.2005 r. do dnia zapłaty.

Apelacja pozwanej – w części dotyczącej zasądzenia od pozwanej na rzecz powódki kwoty 27 050,56 zł. oraz zasądzenia odsetek od kwoty 6.250 zł – zarzucała naruszenie:

1. art. 405 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i art. 406 k.c. poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie przez Sąd Okręgowy, iż powódce należy się zwrot wartości korzyści majątkowej, jaką uzyskała pozwana kosztem powódki bez podstawy prawnej, podczas gdy prawidłowa interpretacja tychże przepisów nakazuje zasądzić na rzecz powódki co najwyżej zwrot surrogatu, jaki pozwana otrzymała z tytułu zbycia spornej korzyści majątkowej, tj. cenę sprzedaży przypadającego na powódkę udziału w spornej nieruchomości;

2. art. 890 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, iż samo przekazanie za życia książeczki oszczędnościowej przez spadkodawcę pozwanej nie jest wykonaniem darowizny, podczas gdy z orzecznictwa Sądu Najwyższego jednoznacznie wynika, iż sam fakt przekazania książeczki oszczędnościowej – jej wydania, świadczy o faktycznym spełnieniu i wykonaniu darowizny za życia przez spadkodawcę (uchwała SN z dnia 6 października 1975 r., sygn. akt III CZP 65/75); w związku z tym nietrafnym stanowiskiem Sąd dokonał błędnego ustalenia stanu faktycznego i uznał, że sporna kwota 18 302, 96 zł wchodzi w skład spadku po zmarłym Z. Z. (1), podczas gdy prawidłowa ocena przepisów k.c. nakazuje uznać ją za darowiznę wykonaną na rzecz pozwanej;

3. art. 486 §1 i 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie, i zasądzenie od kwoty 6.250 zł odsetek w oparciu o przepis art. 455 k.c. w zw. z art. 481 k.c., podczas gdy pozwana była gotowa spełnić przedmiotowe świadczenie, o czym świadczy przekazanie powódce przekazem pocztowym tejże kwoty, którego to świadczenia powódka nie przyjęła, a wobec powyższego nie może domagać się zasądzenia od tejże kwoty odsetek;

Wskazując na powyższe przyczyny odwoławcze wniosła:

- o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w części dotyczącej zasądzenia od pozwanej na rzecz powódki kwoty 27.050,56 zł tytułem spłaty darowanych pozwanej przez spadkodawcę oszczędności zgromadzonych

na książeczce oszczędnościowej i wartości 1/4 udziału w nieruchomości oraz oddalenia powództwa w zakresie zasądzenia od kwoty 6.250 zł odsetek.

Po rozpoznaniu apelacji Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Żadna z apelacji nie zarzucała błędnego ustalenia przez Sąd Okręgowy stanu faktycznego. Także Sąd Apelacyjny stan ten uznaje za ustalony prawidłowo, przyjmuje go za własny i na nim opiera swoją ocenę prawną. Należy podzielić stanowisko powódki, że ocena materiału dowodowego, przeprowadzona przez Sąd I instancji, w większości trafna, częściowo jest jednak wadliwa. Otóż Sąd Okręgowy wyprowadził z tego materiału błędny wniosek co do wysokości udziału ojca powódki, a – co za tym idzie – także samej powódki – we wchodzącej w skład spadku nieruchomości. Bez wątpienia z uzupełniającego postanowienia spadkowego wynika, że prawo do udziału wynoszącego 1/2 części w gospodarstwie rolnym położonym w Z. o powierzchni 7,45 ha na mocy ustawy odziedziczył Z. Z. (1). Z faktu, że gospodarstwo to następnie przeszło na rzecz Skarbu Państwa za długi, Sąd Okręgowy wyprowadził wniosek, że w momencie otwarcia spadku po Z. Z. (1) gospodarstwo to nie wchodziło w skład spadku, a udział spadkodawcy w pozostałej części spadku wynosił 1/4. Poglądowi temu przeczą jednak zapisy w księgach wieczystych. Wynika z nich, że w skład wspomnianego gospodarstwa rolnego wchodziła m.in. zabudowana nieruchomość (działka nr (...)), która po zmianie oznaczenia nosi numery (...) Po przejęciu gospodarstwa księga wieczysta dla niego została odłączona od całości, a część nieprzejęta wraz z budynkiem uzyskała nr (...), następnie podzielony na nr (...) i (...) (księgi wieczyste nr (...) – k. 173-176). A zatem zabudowana część nieruchomości bez wątpienia stanowiła część gospodarstwa rolnego, w którym spadkodawca miał udział wynoszący 1/2, odziedziczony następnie w całości przez powódkę. Jak słusznie zarzuca apelująca powódka, bez znaczenia są tu udziały, jakie miał spadkodawca w innych częściach nieruchomości, bowiem do tej części odnosiło się postanowienie wynikające z obowiązujących w dacie śmierci jego ojca, K., przepisów w sprawie dziedziczenia gospodarstw rolnych. Podzielenie powyższych zarzutów powódki implikowało także trafność zarzutu naruszenia art. 1029 § 2 k.c. Tak więc, wobec niezakwestionowania przez strony wartości nieruchomości określonej przez biegłego, powódce przysługiwała z tytułu dziedziczenia po ojcu z tego tytułu kwota 36.000 zł. Dlatego też, po odliczeniu zasądzonej już kwoty 14.997,60 zł, Sąd Apelacyjny zasądził na rzecz powódki z tego tytułu dalszą kwotę 21.002,40 zł z ustawowymi odsetkami od 7 kwietnia 2011 r.

Za nieuzasadniony uznał Sąd Apelacyjny zarzut powódki dot. ustalenia początkowej daty biegu odsetek ustawowych od zasądzonej kwoty. Daty tej z pewnością nie wyznacza moment uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po Z. Z. (1) na rzecz powódki, bowiem powódka nie wykazała, aby przed procesem wzywała pozwaną do zapłaty, a zatem momentem, w którym pozwana powzięła wiedzę o żądaniach powódki, było doręczenie odpisu pozwu. Stąd w tej części apelację powódki oddalono.

Za nieuzasadnioną w całości uznał Sąd Apelacyjny apelację pozwanej. Oczywiście bezzasadny jest zarzut pozwanej co do ciężącego na niej rzekomo obowiązku zwrotu jedynie surogatu, jaki otrzymała z tytułu zbycia spornej korzyści majątkowej, tj. ceny sprzedaży przypadającego na powódkę udziału w spornej nieruchomości. Pozwana wiedziała, jak wskazuje wynik postępowania dowodowego, że spadkodawca miał córkę, a mimo to fakt ten ukryła przed sądem orzekającym w sprawie spadkowej, ewidentnie zatem zadysponowała nieruchomością spadkową w złej wierze. Nieruchomość, jak wynika z opinii biegłego, miała wówczas wartość znacznie wyższą, niż cena sprzedaży wskazana w akcie notarialnym. Zastrzeżenia budzi zatem sama cena w akcie tym uwidoczniiona, a wobec złej woli pozwanej można spekulować co do jej rzeczywistej wysokości. Nadto, jeśli istotnie sprzedano nieruchomość za znacznie zaniżoną kwotę, brak podstaw, aby powódka z uwagi na niekorzystne rozporządzenie cudzym mieniem przez pozwaną miała ponieść z tego tytułu stratę. Stąd nie można było uwzględnić zarzutu w tej części.

Niezasadny był także zarzut dot. rzekomej darowizny oszczędności dokonanej na rzecz pozwanej przez spadkodawcę. Wbrew twierdzeniom pozwanej, wydanie książeczki oszczędnościowej (którego zresztą nie udowodniła) nie stanowi samo przez się przekazania sum na niej zgromadzonych w akcie darowizny. Pozwana nie miała, a w każdym razie nie udowodniła, aby miała pełnomocnictwo od Z. Z. (1) do dysponowania zgromadzonymi na książeczkach oszczędnościami, a książeczki zostały zlikwidowane już po wydaniu postanowienia spadkowego na jej rzecz, a więc ewidentnie w oparciu o to postanowienie.

Na koniec – niezasadny był zarzut dot. odsetek zasądzonych od kwoty 6.250 zł. Jak słusznie stwierdza Sąd I instancji, kwota ta wpłynęła do powódki już po wniesieniu pozwu, a nadto – skoro powódka jej nie przyjęła – pozwana mogła się zwolnić z obowiązku jej zapłaty przez jej złożenie do depozytu sądowego, czego jednak nie uczyniła. Uzasadnione zatem było zasądzenie od niej odsetek w takim samym terminie, jak od pozostałej części roszczeń.

Stąd apelacja pozwanej podlegała oddaleniu w całości.

Z wszystkich powyższych przyczyn na podstawie art. 405 kc w zw. z art. 386 § 1 kpc Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.

Orzeczenie o kosztach oparto na § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

bp